

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Терехової Олександри Юріївни «Окружні адміністративні суди в системі суб'єктів адміністративного права», поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 – право

1. Актуальність теми дослідження

Розвиток будь-якої правової та демократичної держави неможливий без належного функціонування механізму захисту прав і свобод людини від порушень з боку інших суб'єктів. Одним із елементів такого механізму безсумнівно є судовий порядок захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, інших суб'єктів під час реалізації ними управлінських повноважень. Відповідно одним із завдань правової держави є створення адміністративних судів, які захищають індивідуальні права, свободи та інтереси, а також забезпечують законність діяльності органів влади та сприяють зміцненню правопорядку в державі за допомогою єдиної судової практики.

В Україні після проголошення нею незалежності побудова системи адміністративних судів та прийняття Кодексу адміністративного судочинства України стало завершенням одного із найважливіших етапів становлення та розвитку адміністративної юстиції в Україні, основою якого з самого початку були демократичні норми європейського зразка. На сьогодні система адміністративних судів складається з місцевих адміністративних судів (місцеві загальні суди як адміністративні суди та окружні адміністративні суди), апеляційних адміністративних судів та Верховного суду, але їх діяльність теж зазнає змін зважаючи на активні євроінтеграційні процеси, що обумовлюють реформування майже усіх галузей державної діяльності. Так, в червні 2021 року Указом Президента України було затверджено нову Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки. В таких умовах, очевидно, що держава має забезпечити об'єктивний, неупереджений розгляд та вирішення публічно-правових спорів окружними адміністративними судами. Водночас досягнути цього можливо шляхом належного правового регулювання правовідносин в яких окружні адміністративні суди набувають статусу суб'єкта адміністративного права.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить, що статус судів, зокрема, окружних адміністративних судів і напрямки його удосконалення розглядались науковцями, практиками. Однак комплексні дослідження присвячені окружним адміністративним судам в системі суб'єктів адміністративного права відсутні. Вказане, а також постійне оновлення

правової основи діяльності окружних адміністративних судів свідчать про важливість та актуальність обраної тематики дисертаційного дослідження.

2. Найсуттєвіші результати дисертації, їх достовірність і новизна, значення для теорії і практики

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є однією з перших спроб комплексно, на основі вивчення та узагальнення наукових підходів, положень законодавства України, що регулює організацію судової влади й відправлення правосуддя, з урахуванням останніх змін до нього, визначити місце окружних адміністративних судів в системі суб'єктів адміністративного права та обґрунтувати пропозиції щодо удосконалення їх адміністративно-правового статусу. У результаті проведеного дослідження сформульовано наукові висновки, положення та пропозиції, зокрема:

вперше:

– під адміністративно-правовим статусом окружного адміністративного суду запропоновано розуміти похідне та невід'ємне від основного правового статусу як органу судової влади правове становище окружного адміністративного суду в адміністративно-правових відносинах, що визначається сукупністю нормативно визначених, взаємопов'язаних та гарантованих державою елементів: метою, завданнями, функціями компетенцією, організаційною та внутрішньою структурою, юридичними гарантіями, юридичною відповідальністю окружного адміністративного суду, обумовлює межі його поведінки та взаємозв'язок з іншими учасниками таких відносин;

– визначено, що юридичними гарантіями діяльності окружних адміністративних судів як суб'єктів адміністративного права є встановлені та забезпечені державою, за допомогою норм права, юридичними засоби, які визначають умови і порядок реалізації окружним адміністративним судом наданого йому адміністративно-правового статусу у відносинах з іншими суб'єктами з метою створення умов для відправлення адміністративного судочинства, а також всебічну охорону та захист адміністративно-правового статусу таких судів, зокрема: 1) належне організаційне, фінансове, матеріальне, інформаційне забезпечення їх діяльності; 2) створення умов для розвитку інформаційних технологій у їх діяльності; 3) впорядкування на законодавчому рівні взаємозв'язків між судом та іншими суб'єктами; 4) врегулювання процедури обрання суддів на адміністративні посади, звільнення з них і притягнення до відповідальності; 5) запровадження єдиного механізму оцінювання роботи суду без втручання у сферу управління правосуддям;

– сформульовано пропозицію доповнити зміст Закону України «Про судоустрій та статус суддів» такою нормою «з метою виявлення реальних потреб та забезпечення належних умов роботи суду щорічно проводиться її оцінювання, а для покращення стану розгляду судових справ і раціонального використання бюджетних коштів щоквартально здійснюється аналіз діяльності суду»;

удосконалено:

– розуміння місця окружних адміністративних судів у системі судоустрою України, яке визначається відповідністю їх організації та діяльності, як важливої частини механізму державного захисту прав і свобод людини та громадянина принципам територіальності, спеціалізації, інстанційності, та в системі суб'єктів адміністративного права, що обумовлюється можливістю останніх бути суб'єктом різних за метою та завданнями адміністративно-правових відносин;

– поняття та особливості адміністративно-правових відносин у діяльності окружних адміністративних судів як відносин публічно-правового характеру, що виникають між судом, посадовими особами суду, його структурними підрозділами та іншими суб'єктами, серед яких ті, які належать до судової систем держави та перебувають поза її межами, з метою вирішення питань організаційного забезпечення діяльності окружних адміністративних судів;

– класифікацію адміністративно-правових відносин у діяльності окружних адміністративних судів за декількома критеріями: а) за сферою виникнення внутрішньо- і зовнішньоорганізаційні відносини; б) за змістом: відносини щодо кадрового (публічно-службові відносини), фінансового, матеріально-технічного забезпечення діяльності судів, відносини щодо розгляду звернень громадян; в) за характером взаємозв'язків між суб'єктами: субординаційні, реординаційні, координаційні; г) залежно від змісту владних повноважень суб'єктів: горизонтальні й вертикальні.

– обґрунтування можливості розширити повноваження окружних адміністративних судів в Україні за прикладом Франції щодо надання ними консультацій органам державної влади з питань, що стосуються актів, які вони розробляють;

дістало подальшого розвитку:

– історико-правові аспекти становлення та розвитку окружних адміністративних судів на території України, зокрема, виділено такі періоди; 1-й період – перебування українських земель у складі інших держав та усвідомлення необхідності створення суб'єктів, уповноважених розглядати публічно-правові спори; 2-й період (із 1917 р. на українських землях, які входили до складу Російської імперії, та 1918 р. на землях, що перебували в

Австро-Угорській імперії, до 1920 р.) – реалізація ідеї створення самостійних адміністративних судів; 3-й період (із 1920 р. до 24 серпня 1991 р.) – становлення адміністративних судів за часів радянської влади; 4-й період (із 24 серпня 1991 р. до сьогодні) – розвиток системи адміністративних судів за часів незалежності України;

– особливості та класифікація джерел адміністративно-правового регулювання діяльності окружних адміністративних судів за місцем актів в ієрархії національного законодавства і за напрямками адміністративної діяльності окружних адміністративних судів;

– розуміння компетенції окружних адміністративних судів як суб'єктів адміністративного права;

– узагальнення зарубіжного досвіду організації та діяльності адміністративних судів (Франція, Німеччина, Італія, Велика Британія, Нідерланди, Фінляндія, Швейцарія, Австралія, Мексика, США) та визначення можливостей його використання в Україні;

Таким чином, отримані в дисертаційному дослідженні нові науково-обґрунтовані результати значно поглиблюють існуючі знання про окружні адміністративні суди в системі суб'єктів адміністративного права та спрямовані на вдосконалення їх адміністративно-правового статусу.

Методологічною основою дослідження є загальні й спеціальні методи наукового пізнання. *Історико-правовий метод* було використано в процесі дослідження становлення та розвитку окружних адміністративних судів на території України (підрозділ 1.1), а *порівняльно-правовий метод* – під час узагальнення зарубіжного досвіду організації та діяльності адміністративних судів і визначення можливостей його використання в Україні (3.1). Завдяки *логіко-семантичному методу* поглиблено понятійний апарат науки адміністративного права, зокрема, визначено поняття «адміністративно-правовий статус окружних адміністративних судів», «компетенція окружних адміністративних судів», «адміністративно-правові відносини в діяльності окружних адміністративних судів» (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3). *Формально-юридичний метод* використано при вивченні норм адміністративного права, якими регулюється діяльність окружних адміністративних судів, визначення особливостей такого регулювання та класифікації його джерел (підрозділ 1.3). *Системно-структурний метод* дозволив з'ясувати місце окружних адміністративних судів в системі судоустрою України та системі суб'єктів адміністративного права, визначити елементи адміністративно-правового статусу останніх, виокремити адміністративно-правові відносини в діяльності окружних адміністративних судів та юридичні гарантії їх діяльності як суб'єктів адміністративного права, розкрити особливості оцінювання діяльності окружних адміністративних судів як суб'єктів

адміністративного права (підрозділи 1.2, 2.1, 3.2, 3.3).

Науково-теоретичну основу дисертаційного дослідження становлять праці вітчизняних та зарубіжних науковців із загальної теорії держави і права, адміністративного та інших галузей права, управління, філософії. Нормативною основою дослідження є Конституція України, закони та підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють організацію судової влади та відправлення правосуддя в Україні, а також вносять зміни до них. Інформаційна та емпірична база представлена узагальненням практики діяльності окружних адміністративних судів в Україні, політико-правовою публіцистикою, періодичними виданнями і статистичними даними. Під час проведення дисертаційного дослідження автор також використала власний досвід практичної роботи в судовій системі.

Обсяг узагальнених теоретичних та практичних матеріалів дозволяє стверджувати про достовірність і обґрунтованість результатів дослідження, що становлять теоретичний і практичний інтерес та можуть бути використані в:

– науково-дослідній сфері – для подальшого вивчення місця окружних адміністративних судів в системі суб'єктів адміністративного права (*Акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження у наукову діяльність Сумського державного університету від 20.04.2021 р.*);

– правозастосовній сфері – для удосконалення практичної діяльності окружних адміністративних судів як суб'єктів адміністративного права (*Акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження у діяльність Сумського окружного адміністративного суду від 12.04.2021 р.*);

– освітньому процесі – під час підготовки монографій, методичних рекомендацій, навчальних посібників та проведенні занять із навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Судові та правоохоронні органи»; вони вже використовуються під час проведення занять із зазначених дисциплін у Сумському державному університеті (*Акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження у навчальний процес Сумського державного університету від 23.04.2021 р.*).

3. Відповідність дисертації зазначеній спеціальності

Дисертація присвячена визначенню місця окружних адміністративних судів в системі суб'єктів адміністративного права та обґрунтуванню пропозицій щодо удосконалення їх адміністративно-правового статусу. За змістом завдань, характером їх розв'язання та отриманими результатами дисертація «Окружні адміністративні суди в системі суб'єктів адміністративного права» повністю відповідає спеціальності 081 – право. Крім того дисертаційна робота Терехової О.Ю. виконана у межах науково-дослідної теми «Організаційно-правові засади функціонування

правоохоронної, судової та фінансової систем України» (№ 018U001317) Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету.

4. Кількість публікацій та повнота опублікування результатів дослідження

Основні положення дисертації викладені у 10 наукових працях, зокрема, 6 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав та 4 тезах на науково-практичних конференціях, що відповідає вимогам Наказу МОН «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» від 23.09.2019 р. № 1220.

1. Терехова О.Ю. Місце окружних адміністративних судів у системі судоустрою України та системі суб'єктів адміністративного права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 3. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2019/46.pdf.

2. Терехова О.Ю. Поняття та елементи адміністративно-правового статусу окружних адміністративних судів в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 1 (26). С. 181–185.

3. Терехова О.Ю. Адміністративно-правове регулювання діяльності окружних адміністративних судів в Україні. *Держава та регіони*. 2019. Вип. 4 (66). С. 118–122.

4. Терехова О.Ю. Адміністративно-правові відносини у діяльності окружних адміністративних судів в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2021. № 1. С. 311–316.

5. Терехова О.Ю. Юридичні гарантії діяльності окружних адміністративних судів в Україні як суб'єктів адміністративного права. *Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2021. № 4, т. 32 (71). С. 43–48.

6. Терехова О.Ю. Оцінювання діяльності окружних адміністративних судів в Україні як напрямок удосконалення їх діяльності. *Науковий вісник публічного і приватного права*. 2021. № 3. С. 127–132.

7. Терехова О.Ю. Становлення та розвиток окружних адміністративних судів *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції : у 2 ч. (м. Суми, 23–24 травня 2019 р.). Суми : Сумський державний університет. 2019. Ч. 2. С. 28–32.

8. Терехова О.Ю. Компетенція окружних адміністративних судів як елемент їх адміністративно-правового статусу. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції: у 2 ч. (м. Суми 20–21 травня

2020 р.). Суми : Сумський державний університет. 2020. Ч. 2. С. 62–66.

9. Терехова О.Ю. Окружні адміністративні суди в Україні як суб'єкти адміністративно-правових відносин. *Сучасні тенденції розвитку публічного та приватного права в Україні* : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Київ, 23 березня 2021 р.). Київ : Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2021. С. 414–416.

10. Терехова О.Ю. Принципи та юридичні гарантії діяльності окружних адміністративних судів в Україні як суб'єктів адміністративного права. *Сучасні правові системи світу: тенденції та фактори розвитку* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 27–28 серпня 2021 р.). Запоріжжя, 2021. С. 72–76.

5. Висновок

Вважати, що подана дисертація Терехової Олександрю Юріївни на тему «Окружні адміністративні суди в системі суб'єктів адміністративного права» за своїм науковим рівнем, актуальністю виконаних досліджень, практичним значенням, обсягом, оформленням повністю відповідає вимогам п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р., щодо дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 – право.

Рецензенти:

Доцент кафедри адміністративного, господарського
права та фінансово-економічної безпеки
Навчально-наукового інституту
права Сумського державного університету,
доктор юридичних наук, доцент

Т.А. Кобзева

Доцент кафедри адміністративного, господарського
права та фінансово-економічної безпеки
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету,
кандидат юридичних наук, доцент

М.В. Колеснікова

